

# KELET.

POLITIKAI ES KÖZGAZDASÁGI NAPILAP.

1881.

Kolozsvár, szerda, április 20

Tizenegyedik évfolyam.

## VÉGRE VÁLAHÁRA: EGY IGAZ SZÓ!

(T.) Az emberek felett örködő végzet csak nem hagyja el a becsületes törekvést, s előbb-utóbb megjutalmazza a szorgalmat és fáradságot, ha egyébbel nem is, az elismeréssel megkoronázza mindenesetre. Hogy miért történt a fuzió, az tudják olvasóink. Történt ugyanis azért, hogy ha lehetséges Magyarországot a pénzügyi bukástól megmentse, mert a mint Ghiczty a pénzügyministerségre meghívták, az öreg ur megvizsgálta az állapotot, aztán visszaadta a kulcsokat, még pedig azon országot rémitő szavak kíséretében: hogy itt segíteni nem lehet!

Ekkor jött aztán haza Tisza Kálmán Nagyrádról, már t. i. hol a bihari pontok megszületvén, a kormányzástól száműzetésben folytatott életüket. Tisza azonban engedett a hazahívásnak, félretette egyéni következetességét s a hazamentés reményében keze közé vette a kormányt.

Hullt rá az átok, mint Sodoma és Gomora égő tüzesője, a husosfazeaktól elszorított volt kormánypárt egy része is neki esett, belenyomták a küzdelem hullámaiba üstökig, felkavarták a népszereklenség iszapját, lett a küzdelem tengeréből mocsár, s Tisza a egyszerre csak elfutott a népszereklenség felszínéről, küzdelmeik közepett megragadták a rágalmaknak s gyanúsításoknak víz alatt kuszó folyondárai, s lehúzták, hogy elmerüljön... Ekkor erkölcsi halottának hirdették és kongatták felette a halálharangot.

De ime! egyszerre csak feltűnik ismét! Neki esik a rágalom, a gyanúsítás, a hamis vádaskodás, és elmerül ismét! Ámde küzd csüggedhetetlen erővel, küzd lankadatlan eréllyel, küzd szívósan, mint embertől telik. Valahányszor elmerül: ujjongnak és tapsolnak ellenségei; valahányszor felmerül: lelkes éljennel fogadják barátai!

Hanem ime csoda történik! Éljenek neki az ellenség is! De hát mi történik? Bel és külföld, magyar és német, ország-világ a partra fut: Éljen Tisza Kálmán!

Ime ott küzd, nézzetek oda, ismét a habok felett küzd! Felemelt kezében magasan tart valamit, annak éljenek minden ember. De hát mi az? Az a vezénnyel, melyet fuzió előtt a kormány elvesztett és Tisza azért kötötte a fuziót, hogy ezen vezénnyel felkeresse. Ten-

## A KELET TÁRCZÁJA.

### AZ IDŐJÓSLÁS HATÁBAN ÉS MOST.

Irta:

Gamauf Vilmos.

(Folytatás.)

Ugy az északi, mint a déli áram tehát elterést szenvedett, mely ha az uralkodó szélnek hatat fordított, jobb oldali lesz. A légnyomás minimumát most a balkissé előre emelt, a maximumot a jobb kissé hátrairányozott kéz mutatja. Ezen egyszerű törvényt Buys Ballót fedezte fel és ez képezi a modern meteorologia alapját.

A föld forgásánál éj és nap váltakozása a nyugatról kelet felé fordulástól függ. Ezen fordulattól minden pont először keletről nyeri sugárzását, hogy aztán nyugoton ismét elveszítse, tehát minden pont, bizonyos utat fut meg, melynek nagysága igen különböző, legnagyobb az egyenlítőn, kevesebb a sarkak felé, míg itt teljesen meg nem szűnik.

A föld ezen forgásában a levegő már nehézségénél fogva is részt vesz. Az egyenlítői üv egy légrészecskeje naponta 5400 mértföldet fut be (ennyi itt a föld kerülete,) míg például Bécsben ezen ut már csak 3600 mértföldet tesz stb.

Kísérjünk el már most egy ilyen légrészecskét dél felé való utaztatni! Eredetileg minden impulzus nélkül a keletre való mozgásra, közvetlenül, észlelőkhöz kíván jutni, de csakhamar

gerre szállt, tengerfenékre merült. Segítség helyett tiporták, biztatás helyett rémitették, utmutatás helyett félrevezették: és a vezénnyonalat mégis felkutatva, felhozta a tengerfenékre!

Akarva nem akarva ezt ismeri be ma az ellenzék, oly tény, mely tagadhatatlan. Persze, a mint Tisza a kormányra lépett s az ország pénzügyileg süllyedésnek indult hajóját a megmentés reményével igyekezett vezényelni, hát két párt íjedt meg egyszerre. Az egyik párt, mely a pénzügyi zavart okozta, s attól tartott, hogy Tisza eredményeket tud felmutatni; a másik párt, mely ismét attól félt, hogy az esetben, ha Tisza csakugyan eredményeket tud felmutatni, hát a szélsőbaloldali alap meginog.

Nem engedtek tehát időt neki. Még csak figyelembe sem vették, hogy mily kétségbeesett körülmények között lépett kormányra, még alig volt kezdő, mikor már tízszer annyit követeltek tőle, mint a mennyit elődei felmutatni képesek voltak; a követelések oly terhével rakták meg az állam szekerét, melynek tova mozdítása elég lett volna tiszser oly állam-erőnek, mint a miénk, s ha nem bírta, ütötték; ha a követeléseket alább szállította, ütötték; ha a tovább mozoghatás tekintetéből segélyért folyamodott, ütötték; mert a roppant küzdelmek közt ily rövid idő alatt eredményeket nem volt képes felmutatni, ütötték; s mert mindaz a teher, melyet az előbbi évek a nemzet vállaira raktak, hogy megmozduljon, mindenféle hazafias kísérletek dacára nem sikerült, sőt azonfelül háborúk és elemi csapások is a rágalmazók mellé szegődtek, tehát mindezt egyakarattal a Tisza Kálmán bűnéül rótták fel. Anyira el volt a közvélemény szédítve, hogy csak a közvetlen közelben élő ismerősök és jó barátok támogatták e nemes lélek törekvését, kit ellenségei egy szólnán a küzdelmek áradatába akart elfojtani.

Ámde nem sikerült, az ernyedetlen hangyaszorgalom habár csak rettentő lassan mozdulhatott is előre az iszonyu teherrel, következetesen vágta maga előtt az utat, s míg ellenségei a jóakaratot is megtagadták tőle s azt hirdették, hogy hazáját tönkre teszi, az országot elpusztítja, préda gazdálkodást folytat s a nemzetet oly hinába vezeti, a melyből kilábalni többé lehetetlenség, hát egyszerre csak eláll lélekzetük, és meg kell pihenni rágalmazási utjukban.

Egyszerre csak azt kell írniok:

oly vidéket ér, mely a forgásban részt vesz és alatta tovaforog, tehát az ottani szemlélőt, mint keletről jövő érintenő, ha nem érezné egyntal annak északtól dél felé való mozgását és így északkeleti délnyugot felé irányzott haladását, vagyis eltérést a nap, illetőleg nyugot felé. E szerint a légrészecske utja jobbra tolatott az óramutató járásának irányában.

Az egyenlítő légrészecskeje ellenben 5400 mértföld nyugatkeleti sebességgel bir naponta azaz 463 métert tesz másodpercenként és ezen irányt észak felé irányzott utjában megtartani igyekszik. De a példánl Bécsben levő észlelő, ha keletnek van fordulva, az áramlat lökését hátulról érzi, tehát a délről eredő mozgás a nyugotról előszöről kombinálva délnyugoti, tehát szintén jobbra elhajlított lesz.

Ezen jobbfelől elterítés a mi féltékenk minden szelénél, érvényesül, csak ügyelnünk kell arra, hogy az esetleg bázak, vagy hegyesorok által változtatott szélirányt eredetinek ne tartjuk.

Kérdés már most hogy az a szél, mely a maximumtól a minimum felé halad, ezen elhajlítás dacára is elérheti-e a kitölthető minimumot, vagy pedig oldalt mellette lesz kénytelen elfutni?

A magasabb nyomás pontjairól a levegő oda lesz hajtva, hol a barométer lejjebb áll és olyanforma légáram támad, mely a futató mozgása által előidézetthez lesz hasonló. Más példával élve: légáramot kelthetünk, ha szívunk, azaz ha a száj és tüdőkben levő levegőt ezen szervek kitágításával megritkítjuk, úgy, hogy a külső sűrű levegő utána tördulhat.

A minimáknak ezen szívó ha-

gyog nincs többé elpusztult Magyarországn, nincs többé hanyatlás, nincs többé rossz gondolkodás.

A mérsékelt ellenzék sajtója ugyanis a konverzió ügyéről szólva a többi közt következőket írja: „A mostani nemzedék is sok áldozatot hoz az anyagi haladás terén (Tehát nem hanyatlás már) a jövő generációért. (Tehát van már olyan Magyarország is: a mely leszi) Meglehet, hogy a jövő nemzedék tőlünk már generációtól mentes vasúti hálózattal kap. (Tehát nem prédálunk már, hanem szerzünk), melynek tarifáit könnyen le is szállíthatjuk. (Melynek következtében az olcsó közlekedés és szállítás óriási lendületet fog adni: gazdasátnak, iparnak, kereskedelemnek.) stb. stb. Szóval a „Pesti Napló“ 102 ik számában közölt vezércikk semmi más, mint a fékezhetetlen lelkiismeret kitérőse és vezeklés mindazon bűnökért, melyeket pártja elkövetett és még elkövetendő léssen. Mert a mely kormány az 1875 iki pénzügyi rémület után oly helyzetet képes teremteni, mint a melyet a „Pesti Napló“ beismer: az a kormány nem arra érdemes, hogy mint a 75 iki állapotok megteremtői, mint az „Ifjabb Fromont és idősb Riezler“ című szindarabban, a Riezlerné szerepét játsszák vele szemben, hanem arra, a mit Riezler mondott nevének, mikor annak karját megragadva, a bántalmazott Fromontné elé vezette: Térdepelje le előtte!

Igen is!

Es megfogjuk látni, hogy mit beszél majd ezután a mérsékelt ellenzék sajtója, mert hiszen nagyon jól tudjuk, hogy ez a szívárvány tartós jó időt még nem jelez; hanem annyi igaz, hogy azok előtt, kik ezen beismerését gondolkodva olvasták, azt egy jó perczben irt vallo mának fogják venni, melyet a mérsékelt sajtója a közönség ítélő széke előtt tett, míg ha ismét ezek ellenkezőjét beszél, egyszerűen azt mondja rá a közvélemény: Ugy látszik megbánta már a beismerést, mert újra tagad mindent... Hanem azért minden tiszta lélek és tiszta ész azt fogja hinni: — a mit beismerésekor mondott.

A mi a szélsőbalt illeti, a mérsékelt sajtója annak is megadta az impulzust. Az „Egyetértés“ ezeket írja a konverzióról:

„A művelet, ha sikerül, pedig útjában egyelőre semmi se áll, sok irányban jelentékeny, sőt roppant horderejű

tása az, mely a jobbra elhajlított szel a maximumból mindíg és újból vonzza, úgy, hogy dacára a folytonos jobb térítésnek, a minimum végre is magához szívja. Igaz, hogy ezáltal eredetileg egyenes utja nagyon meggörbül, a midőn a kihajlás a minimum felé van fordítva.

A meleg különben nemcsak a levegő meglazulását idézi elő, hanem mint további munkát a víz elpárolgotatását is kell, hogy vegesse.

Térkepeink mutatják, hogy a legnagyobb hevülés években a földfelület legnagyobb része vízből áll. A felszálló vízgőz itt a levegővel keveredik, mely annál többet vehet fel, és tartat meg abból még pedig reánk nézve láthatatlanul, minél nagyobb a lég hőmérséklete. Magyaránvala talat tehát, hogy a déli szél miért hoz rendszeren magas hőfokot a barométer mély állása mellett és egyszerűen oly nedvességtartalmat, mely a szélnek nyugatra fordulásával valószínűleg esőt ad.

Az északi és keleti szelek többnyire a barométer emelkedését és a hőmérő esését feltételezik, miután rendszeren sűrű, hideg levegőt hoznak a nagy északkeleti tartományesoport kiterjed maximumából. E szelek nedvességtartalma csekély, mert a vízszegény vidéken az elpárolgásnak magában véve is csekély forrása van; másrészt pedig a hideg levegő csak kevés vízpárát tartalmazhat oldott állapotban.

Csak is, ha légnyomás, lég hőmérséklet és lég nedvesség egyaránt tudva van, csak akkor vonhatunk a bekövetkező időre némi következtetést, — egy eszköz csak egy ténye-

következményeket von maga után. Az a 2-2 milliónyi arany forint évi megtakarítás, melyet közvetlenül, egyenesen érünk el, már maga nagy pénzügyi eredmény. Az évi deficizitek, a mint ezt a kormány számítja, ez már 10 száztőlja. Hasonló nagyságú körülmény az, hogy ezentúl újabbán évről évre kötetendő államadósságaink nem az uszolás adósságok, hanem a nyugati nagy nemzeteknél honos bizalmi, megtisztelő államadósságok természetével fognak birni, a minthogy kétségtelen, hogy a konverzió ténye, tekintve az összeg nagyságát, a kamat mérsékeltségét, a vállalkozó pénzerők tekintélyét s a kölcsönöz világpublikum bizalmát, állam hitel tekintetében Magyarországot egy csapással a nyugati államok magas színvonalára emelte.“

Alább pedig ezeket írja:

„Ez lehetővé teszi pár év múlva egyéb államadósságaink rendezésének kezdeményezését is.“

Hogy azonban szélsőbaliságához hífi maradjon, ezikkét azon szembeszökő elmondással zárja be: hogy azért nem bízik a nemzet jövőjébe. Na persze, mert ha ennyi beismerés után még azt is beismerne, hogy a nemzet jövője a 67-iki alapon is lehetséges, akkor a szélsőbalt küzdelemnek nagyon természetesen, hogy semmi értelme se lenne.

„Magyarország egy csapással a nyugati államok magas színvonalára emelkedik.“ — „Ez lehetővé teszi pár év múlva egyéb államadósságaink rendezésének kezdeményezését is.“ — hanem azért az ország jövőjébe nem bízik. Adósságunkat törleszthetjük, adókat leszállíthatjuk, népünk boldog lehet: hanem azért az „Egyetértés“ az ország jövőjébe nem bízik.

Ezen összevissza való beszédéről látszik, hogy mennyire meg van akadva, s hogy mily kínjába került ezen tény beismerése, ámdé a „mérsékelték“ után ő se tehetett egyebet. Nem adunk azonban sok időt neki, midőn ezeket írja: „Hiába minden konverzió és jelentéktelen művelet, Magyarország meg van ölve.“ Jelezte ugyanis, hogy a német kereskedelmi szerződésnél előre látható, hogy Tisza engedni fog és hogy mi húzzuk a rövidebbet. Ha tehát érzésem nem csal, ezt az alkalmat fogják felhasználni, — és pedig legyen az a szerződés bár mint megköti, — hogy a konverzió által párttaktikájukon ejtett csorbát helyreültsék. Nem ismerném őket, ha nem így lenne.

zót képviselhet megbízhatóan és azért egymagára időjárásra nem is szolgálhat.

A valószínű időjárásról indokoltabb ítéletet csakis a minimák és maximák fekvésének pontos ismeretéből lehet meríteni, ebből következtethetünk a beálló szélirányra, szélerőre és ha a szelek nedvességtartalmát ismerjük, a csapadék kisebb nagyobb valószínűségére.

E feladat azonban nem könnyű, mert a minimák vándorolnak és ezeknek irányja vagy sebessége ma csak tapasztalati adatok alapján határozható meg, mert a tudományos indoklás még eddig csak megközelítőleg és esetről esetre sikerült.

A minimum mozgása ugyan aránylag szabályszerű is lehet, mint azt az egyenlítői minimumnak évszakonkénti előhaladása és elmaradása mutatja, a melyre itt részletesebben nem térhetünk ki. De a látszólagos szabálytalanság nagyon gyakori; oka a depressiókban rejlik, melyek szintén itt fejlődnek, de el nem nyésznek és tovább mozognak, mit a minimum kitöltésére idező szeleknek különböző nedvességtartalma miatt elő. Ha például a nyirkos meleg déli szel az északi oldalon szívja be a légforgó, akkor e szélnek gözei sürtisítők által itt, tehát az északi oldalon új meglegerőssé nyújtanak. A légritkulás a felemelkedő áramot siettetni fogja, miglen a száraz sűrű északi szél a minimum által délről felvéve, ezen részt egyszerűen ki tölti. Hogy ekkép a légforgónak lassankénti tova mozgása fog beállni és pedig az adott feltételek mellett északi irányban, azt nem is szükséges tovább fejtegetni. A tova mozgás feltételei azonban módosulhatnak a levegő víztartalma, vagy a depressió nagysága szerint, mely a szelek újat kisebb-nagyobb mértékben elhajlítja.)

Hirdetési díjak.

Egy négyzetű oszontiméternyi tér ára 2 kr. Helyegdíj minden hirdetés után 80 kr. Nagyobb és gyakoribb hirdetéseknek külön kedvezményt is nyújt a kiadóhivatal.

Hirdetéseket felvesznek:

Bécsben: Oppelik Alajos Städt Stubenbastei Nr. 2. (Eckhaus) der Wollzeile 36. Haasensteint et Vogler (Wallfisch-gasse 10) Rud. Mosse Publicistische Bureau. Budapest: Haasenste. és Vogler hirdetés közv. irodája. Goldberger A. hirdetések felvételi irodája Budapest Szervitátor 3. sz.

Nyitási díjak.

garmond sora után 25 krajczár fizetendő.

Szilágy megye közönségének tavaszi közgyűlése a folyó évi népszámlálás azon megdöbbentő eredménye indokából, hogy ezen megyének lakossága 1870-től 1880-ig 194,685-ről 170,622-re apadt; vagyis a népesség-csökkenés 24,058 lélekszámot tesz, az alispán indítványára, ki ezen nagymértű és elszomorító népesség-csökkenés okainak kellő méltatását tárgyzó IV-ed évi jelentésében erősen hangsúlyozta, elhatározta, hogy az összes miniszteriumhoz minden irányban kimerítő, indokolt feliratot fog intézni, melyben azt fog feljára kérni, ezen sok tekintetben visszaesett s geographiai fekvésénél is kedvezőtlen viszonyok közt létező megye érdekeinek különös méltatására s azoknak állami gondozásban való részesítésére.

Biztosan megválasztják Bartha Miklóst Tekében képviselőnek — ezt írja az „Erdélyi Értesítő.“ — A tekeiek — mondja a nevezett lap — felleptették képviselőjelöltjüknél Bartha Miklóst, s a mi megiepő, a többnyire szász ajkú városbani megválasztását egy odaváló egyén előttük biztosnak jelezte. „Tudvalevőleg Teke város nem választ magának képviselőt s így, ha az „Erdélyi Értesítő“ tudomása a megválasztás biztonságáról is csak annyiban számavethető, mint tudása, a város választóképes állapotáról — ugy Bartha Miklósnak ugyancsak csekélyke kilátásai lehetnek a szász atyfiak között is.

Gr. Andrassy Gyuláról mint biztosat írja egy bécsi lap, hogy a trónörökös lakodalma után átvesszi ismét az ügyek vezetését. Haymerle báró — ugymond — eddig csak ugy szerepelt, mint az Andrassyféle politika folytatója, sőt jobban mondva, mint Andrassy helyettesítője. Eddig ez mi nehézséggel sem járt, mert békések voltak az állapotok, de most kezdenek forognak az állam érdekei keleten. Egyrészt a török-görög kérdés még mindig nem akar végleg tisztulni, másrészt pedig a tuniszi ügy is oly bonyolulatot készült venni, mely beláthatatlan kilátással lehet Törökország jövőjére. Ilyen körülmények között Ausztria-Magyarországnak szükség van Andrassy ügyességére és tapasztalataira, nehogy érdekei valamiben is kockáztatva legyenek.

Csodabogár sok mindenféle repked, így tavasz idején, a levegőben, de olyan különleges példány aligha sűrűkezett valaha a verőfényen, mint a melyt az „Erdélyi Értesítő“ben látunk repkedni. A nevezett lap a maros vásárhelyi ügyvédi kamara választmányi üléséről referálva, így ír: „Lázár Ádám elnök indítványozza: hogy a kamara működését mindaddig függeszse föl, míg az ügyvédek tekintélye, jogköre és megelőhetése az prdts gyökéres átalakításával törvény-

A gyakorlati feladat tehát abban áll, ily minimum közlekedését jelezni egyszerűen megállapítani, hogy vele szemben minő maximák állanak; továbbá az is világos lesz, hogy a minimum különböző oldalain, valamint ettől különböző távolságban különböző időjárási jellegek is fognak uralkodni.

Mindezeknek kifejtése csak az által vált lehetővé, hogy a mint már fentebb említettük, a legtöbb nyívelt államban egyidejű észleletek történnek, melyeket egymással közölni szoktak.

Az újabbkori meteorologia tehát részben a valószínűleg beálló időjárás megállapításával foglalkozik, a minek első kezdetét az u. n. viharjósálatokban (Sturmwarnungen) ismerjük fel; ehez később más jelenségek jelzése is járult azon irányban, a mint a kiindulási alap is mindinkább szélesebb, biztosabb vált; mert míg azelőtt az egy helyen tett észleletekből legfeljebb ugyanazon helynek időjárására lehetett hiányosan következtetni, addig most, egy központi helyen a többfelől érkező adatok alapján a különféle vidékek valószínű időjárását is lehet jelezni.

Az elősoroltaknak és más idevágó tényezőknél megítélése, még pedig oly gyors megítélése, a minő szükséges arra, hogy azon, valamely bizonyos helyre vagy vidékre megállapított jóslat idejékorán oda tudható legyen — mindez a meteorologiai kutatás eddigi eredmények teljes ismeretét feltételezi, a mi azon egyéneknek, kik evvel foglalkoznak még a huzamos időn át szerzett routine és tapasztalat által is tetemes támogatásra talál.

(Folyt. köv.)





Iskola Alapítvány - Kolozsvári Központi Egyetemi Könyvtár © Fundatia pentru Școală - BCU Cluj-Napoca.